

EGITURA DESBERDINA DUTEN «ANTZEKO» PERPAUS BATZUEN INGURUAN

Jose A. Mujika

Euskaltzaindiaren Gramatika Batzordekoa

Rudolf P. G. de Rijk: Hartelijk dank!

Euskal gramatikaren egitura jakin eta zehatz batzuk aztertzea du helburu artikulu labur honek, sakoneko gorabeheretan barneegi murgildu gabe bada ere. Azalean itxura berdin samarra izan arren, sakonean egitura desberdinak dituzten perpaus batzuk izango ditugu aztergai. Aurreneko atalean, mendeko osagarria duten *Lehen aldia da hona etorri naizela* gisako perpausak aztertuko ditugu, erlatiboa daramaten *Lehen aldia da hau hona etorri naizena* bezalakoekin erkatuz. Bigarrenean, berriz, *Zerbait handi gertatu da* eta *Zerbait, handia, gertatu da* bezalakoak erkatuko ditugu, bien arteko aldeak nabarmenduz.

1. Lehen aldia da hona etorri naizela

1.1. *EGLU-V*-ek perpaus osagarrien sailean sartzen ditu «Lehen aldia da hona etorri naizela» bezalako perpausak (37; cf. 50). Gaur egun, ordea, gero eta sarriago entzuten eta irakurtzen dira «Lehen aldia da hona etorri naizena» gisakoak, *EGLU-V*-en aipatu moldeari bazter egiten zaiola. Hau da, gero eta sarriago erabiltzen da *-eNA* «menderagailua» *-eLA*-ren ordez horrelako perpausetan.¹ Lehen begiratuan pentsa daiteke menderakuntza mota horri dagokion atzizkia edo morfema aldatzen ari direla beharbada hiztunak, besterik gabe; morfema baten lekuan bestea erabiltzen dutela, alegia. Kontua ez da, ordea, ene irudiko, morfema-aldaketa soilera mugatzen. Gertatzen dena sakonagoa da: izan ere, egitura desberdin biren arteko lehia da hor jokoan dagoena; perpaus osagarriari dagokiena da bata eta erlatiboei dagokiena bestea.

¹ Ez beti eta ez denek egiten dute horrela, noski. Ikus, esate baterako, «Lehen aldia Aita Saindu bar-lako toki batetarat agertzen dela» (*Herria*, 2001/05/10, 8. or.). Zenbaitek, hala ere, Hegoaldean batez ere, erlatiboko *-eNA* atzizkiaren aldeko joera nabarmena erakusten dute. Bizkaierari dagokionez, pentsa daiteke, beharbada, testuinguru jakin batzuetan erabili ohi den *-eNA* osagarria dela hori ere. Hau da, «Badakit etorri dana» bezala, «Lehen aldia da etorri dana» esaten dela. Ez da hori, ordea, ene ustez, egun bestelako euskalkietan ere zabaltzen ari den «lehen aldia da...eNA» egiturari dagokiona.

Egitura-azalpenetan hasi aurretik, ordea, ikus dezagun zer den literatur tradizioak kontu honi buruz erakusten duena. Batere zalantzarik ez dago horretan: *-eLA* da gisa honetako perpausetan erabili izan den morfema nagusia eta, praktikan, bakarra. Hona *OEH*-ren *corpus*-can ageri diren agerpenen zerrenda:

- (1) a. Irugarren aldia zan Jesus'ek espasun berak Apostoluei igarri ziezuela (Lardizabal, F. I., *Testamentu Zarr.Berr. condaira*, 440).
- b. Lehen aldia zen nik pertsulariak entzuten nituela (Xalbador, *Odolaren mintzoa*, 37).
- c. Seigarren aldia zen alaba besotakoari gauazko ikustaldi hori egiten ziola (Mirande, J., *Haur besoetako*, 16).
- d. Etzen lehen aldia bide horren oinez egitea gertatzen zauntzala (Etchepare, J. B., *Mendekoste gereziak*, 109).
- e. Ez duk lehen aldia ardiak galtzen direla mendi hautan (Larzabal, P., *Iru ziren*, 66).
- f. Etzukan lehen aldia hor sartzen zela (Etchepare, J. B., *Mendekoste gereziak*, 85).
- (2) a. Eta ez baitzuen lehen aldia iheska zabilala [...], oihu samur bat egin zion aitak (Hiriart-Urruty, J., *Zezenak Errepublikan*, 148).
- b. Lehen aldia ahal duzue burdin bideetan zabiltzatela? (Barbier, J., *Supazter chokoan*, 81).
- c. Lehen aldia othe du bizpahiru gizon ikusten dituela bere makilaren buruan (Barbier, J., *Supazter chokoan*, 174).
- d. Seme harek, hamabi urte, lehen aldia zuen Baionarat zoala (Etchepare, J. B., *Mendekoste gereziak*, 28).
- e. Aita maitea, ez da egun arrain aro. Bertzalde, arrain guti da itsaso huntan, eta ez dugu lehen aldia hutsik gohazila (Laphitz, F., *Bi saildu hescualdunen bizia*, 216).
- f. Lehen aldia dut hiri huntan jausten nizala (Etchepare, J. B., *Mendekoste gereziak*, 82).
- g. Lehen aldia du Tolosarat heldu de[l]a (Etchepare, J. B., *Mendekoste gereziak*, 84).
- h. Hirugarren aldia omen zuen zela ezkontzen (Arradoy, *San Frantses Jatsukoa*, 54).
- i. Etzuen lehen aldia bazoala (Arradoy, *San Frantses Jatsukoa*, 245).
- j. Hirugarren aldia diat hona heldu nizala (Etchepare, J. B., *Mendekoste gereziak*, 99).
- k. Eta ez dik lehen aldia ardiak, kasu eman eskasian, errebelatzen dituela (Larzabal, P., *Iru ziren*, 92).
- l. Orizue, lehen aldia duket hitz hori emaiten dudala (Hiriart-Urruty, J., *Zezena Errepublikan*, 188).
- m. Etzukan lehen aldia pilotan ari zela (Arradoy, *San Frantses Jatsukoa*, 233).
- (3) a. Lehen aldia hunat heldu hizala (Etchepare, J. B., *Mendekoste gereziak*, 98).

- b. Hirugarren aldia hunat heldu nizala (Etchepare, J. B., *Mendekoste gerezakiak*, 98).

Ikusten denez, hiru modutara ager daiteke gauzatua aztergai dugun egitura hau, esan nahi baita «osagarri-predikatu» erlazioa:

- (4) *n-garren aldia DA... -eLA*
n-garren aldia DUT... -eLA
n-garren aldia Ø... -eLA

Lehenbizikoak subjektu-predikatu egitura agertzen du, bien arteko lotura aditz kopalatiboak egiten duelarik: $a > b$ (*da*); bigarrenean, aurrekoan subjektu zena aditzaren objektu izatera pasatu da eta predikatua orain objektu horren predikatu da: $X-k a > b$ (*du*); hirugarrenean, berriz, aditza isilpean utzi da eta, hortaz, *da* nahiz *du* gisakoa izan daiteke. Hiru motak, ordea, lehenera ekar daitezke: predikazio bat gauzatzen da guztietan «subjektu» jakin bati buruz; *-eLA*-perpaus bati buruz, hain zuzen ere (cf. *EGLU-V*, 36). Goiko adibidea hartuz, «ni hona etorri izana»-ri buruz «lehen aldia dela» predikatzen da. Hona egitura bereko beste zenbait adibide:

- (5) a. *Aspaldi da* gerra amaitu zela.
 b. *Bost urte dira* hemen bizi dela.
 c. *Bosgarren urtea da* txapelketa irabazten dugula.
 d. *Gure hazaña izan zen* partida guztiak irabazi genituela.
 e. *Inportanteena da* jende guztia bat datorrela.

Eta aztertzen ari garen perpausen antzekoak, predikatuan «aldi» izena izan beharrean «egun» izena dutenak (letra etzana gurea da):

- f. *Laugarren eguna zen* herrestan ginabiltzala (Saint-Pierre, «Ikusiak», *Egan* 1984, 19).
 g. *Bostgarren eguna da*, kanperu famatu hura hemen izan dela hitzemaaten dautazula (Larzabal, P., *Iru ziren*, 50).

Letra etzanan ematen dena perpausen predikatua da. Horixe da, hain zuzen, kasu bakoitzean *-eLA*-perpausak dioenaz predikatzen dena: gerraren amaitzea «aspaldiko kontua dela», partida guztiak irabaztea «izan zela gure hazaña», etab. Mota horretako perpausetan, bada, ez da zer ibili isilpeko elementu nagusiren baten bila, agerian baitira perpausa eratzen duten elementu nagusiak, bai «subjektua» eta bai predikatua. Hor ez da zer ibili beste subjektu edo predikatu baten bila:

- (6) $\frac{\text{Hona etorri naizela}}{\text{(Subjektua)}} - \frac{\text{lehen aldia da}}{\text{(Predikatua)}}$

1.2. Erlatiboa daramaten perpausen egitura bestelakoa da. Erlatiboak, jakina denez, izen ardatz bati laguntzen dio, funtzio adjektibala betez, eta hark osatzen duen izen sintagmaren barruan du kokapena. Gure kasuan, [_{IS} (_{EtI} *hona etorri naizen*) *lehen aldia*]

Ikusten denez, berriaz ageri da *haur* izenordaina perpausaren lehen buruan, ondoan datorren predikazioaren «subjektu» delarik. Erakuslea isilpean geratuko balitz, berriz, egituraz nahasteko arriskua legoke, perpausa dagoen dagoenean «subjektu-predikatu» bitasunean banatuta ulertzea eramango baikintuzke horrek, oker, isilpeko osagaia berreskuratu gabe:

- (11) a. *heren aldia* (zen) - *Jesus bere diszipuluei manifestatu izan zaiena*
(Predikatua) (Subjektua)

Eta ez, dagokion bezala:

- b. [*haur*] - (zen) *heren aldia Jesus bere diszipuluei manifestatu izan zaiena*
(Subj.) (Predikatua)

1.3. Garbi da, honenbestez, egitura desberdin bi direla aipatu esaldi-mota horietan gauzatzen direnak:

- (12) A. Perpaus osagarria duena: $\frac{n\text{-garren aldia da}}{\text{predikatua}} \text{ — } \frac{-e\text{LA}}{\text{subjektua}}$

- B. Perpaus erlatiboa dutenak: $\frac{hau}{\text{subj.}} \text{ — } \frac{n\text{-garren aldia da } -e\text{NA}^3}{\text{predikatua}}$

Horiek horrela izanik eta osagarriaren egiturara gatozela ostera, norbaitek galde dezake beharbada ea egitura hori darabilten perpausetan ez ote den aipaturiko gertakariaren denbora-erreferentzia ematen duen elementurik. «Hona etorri naizela» lehen aldia dela diodanean, ea noizko etortzeari buruz ari naizen adieraziko duen elementurik ez ote den, alegia. Egia esan, perpausaren bertan ez da normalean zeregin hori betetzen duen elementurik izaten, testuinguruak ematen baitu erreferentzia. Horretaz jabetzeko, aski da (1-3) adibideetako perpausak ikustea. Norbaiti buruz esaten bada, konparazio baterako, «lehen aldia zela pilotan ari zela», testuinguruak adierazten du noizko «pilotan aritzeaz» ari garen. Edota, adibide gehiago behar bada, esaten badut Armstrong ilargiratu zenean izan zela lehen aldia «gizonak ilargia zapaltzen zuela», argi da noizko «ilargia zapaltzeaz» ari garen.

³ Bestelako egitura bat ere izan dezake erlatiboarekin egindako esaldiak. «Lehen aldia» predikatu izan daiteke eta aldiaren erreferentzia ematen duen «hau» osagaia, berriz, subjektuaren lekua hartzen duen erlatiboaren izen ardatz:

<u>Lehen aldia da</u>	<u>hona etorri naizen <i>hau</i></u>
(Predikatua)	(Subjektua)

Hots, «lehen aldia da aldi hau». Horren antzeko egitura erabili zuen Lardizabalek gorago aipatu pasartearen arabera moldaturiko testuan, «hau» osagaiaren lekuan «oraingoa» erabiliz: Irugarren aldia zan Jesus Apostoluei [...] agertu zitzairen oraingoa (Lardizabal, F. I., *Testamentu Zarr. Berr. condaira*, 475).

Agerikoa da, bestalde, osagarriaren egitura ezin dela gertakariari buruzko erreferentzia ematen duen subjekturik erantsi, lehian egongo bailirateke sintagma biak leku hori betetzeko:

- (13) $\frac{hau}{?subj.}$ $\frac{da lehen aldia}{predikatua}$ $\frac{hona etorri naizela}{subj.}$

Erreferentzia hori, ematekotan, adizlagun gisa emango da, ez subjektu gisa. Horra *egun* izenarekin eraturiko ondoko perpaus hauek, non erreferentzia predikatuan kokaturiko adizlagun batek ematen duen:

- (14) a. Gaur da irugarren eguna gauza oiek gertatu zirela (Lardizabal, F. I., *Testamentu Zarr. Berr. condaira*, 472).
 b. egun duk heren eguna gauza hauek egin izan diradela (Leizarraga, J., *Testamentu berria*, 157).⁴

Esan bezala, *gaur* eta *egun* adizlagunak predikatuaren barnean kokatzen dira perpaus horietan:

- c. $\frac{Gaur da lehen aldia}{predikatua}$ $\frac{hona etorri naizela}{subjektua}$

Hor dugu, bada, egitura biak bereizten dituen ezaugarrietako bat. Osagarria duten perpausetan (15a) denbora erreferentzia adieraztea aukerakoa da, ez beharrezkoa, eta ageri denean adizlagun gisa emana da. Erlatiboa dutenetan (15b), berriz, aldiaren erreferentzia ematen duen izen sintagma beharrezkoa da, perpausaren subjektu gisa —agerian izateko joera duela, gainera—:

- (15) a. Lehen aldia da (*gaur*) / **gaurkoa* hona etorri naizela.

Baina:

- b. Lehen aldia da **gaur* / *gaurkoa* hona etorri naizena.

1.4. Azken ohar bat, atal hau amaitzeko. Jakina denez, perpaus osagarrietan mota desberdinak bereiz daitezke. Aztergai franko bada oraindik kontu horren gainean egiteko, baina, azterketa sakonagoen zain, honako bereizkuntza hau bederen iradokitzen du *EGLU-V*-ek: «proposizioa» bera objektu duten perpausak aipatzen ditu batetik eta proposizioan aipaturiko «gertakaria» predikazioaren subjektu dutenak bestetik (46. hh.). Erka, esate baterako, ondoko bi adibide hauek:

⁴ Hemen egitura osagarria darabil Leizarragak, —*hau* subjekturik gabe—, eta 10. adibideko perpausan, berriz, erlatiboa —*hau* subjektua agerian duela—. Egitura biak bereizten bazekiela erakusten du horrek.

- (16) a. *Istripuan bi lagun hil direla* esan dute irratian.
 b. Penagarria izan da *istripuan bi lagun hil direla*.

Lehenbiziko perpausean, *esan* aditzaren objektua «istripuan bi lagun hil dira» proposizioa da. Esaldi hori da irratian *esan* dena, hots, heriotzen komunikazioa, ez, noski, heriotzak berak. Bigarren adibidean, berriz, *penagarri* izatearen subjektua *ez* da esaldia, honek aipatzen duen gertakaria bera baizik, hau da, lagun bien heriotza.

EGLU-V-ek aipatu lekuan esaten duenez, gertakaria objektu duten perpausak, haie-tako batzuk behintzat, adizki jokaturgabeekin eman daitezke; ez, ordea, proposizioa objektu dutenak:

- (17) a. **Istripuan bi lagun hiltzea / hil izana* esan dute irratian.
 b. Penagarria izan da *istripuan bi lagun hiltzea / hil izana*.

Hemen aztertzen ari garen *n. aldia da...-eLA* gisako perpausetan predikatuaren subjektua gertakaria da, ez proposizioa. Beraz, pentsatzekoa da «ni hona etortzea lehen aldia da» bezalako perpausak posible direla. *Corpus*-ean aurkitu dugu, hain zuzen, horrelako bat, gramatikaltasun zalantzarik batere ez duena:

- (18) Aita, ezta izango lehenbiziko aldia zu erotzat jotzia (Beovide, C., *Asis-co Loria*, 214).

Gertakariaren kontu honek laguntzen digu, bestalde, aztertzen ari garen perpaus osagarri hauen egitura zuzen interpretatzen. Egitura hori sinplea dela esan dugu gorago, hau da, «subjektu-predikatu» bitasuna agerian duena eta bestelako elementu isilpekorik eskatzen ez duena. Horrelaxe ulertu behar da, hain zuzen ere:

- (19) Lehen aldia da - ni hona etorri naizela
 → «Lehen aldiz gertatu da - ni hona etortzea»

Erlatiboaren egitura, berriz, hori baino zertxobait konplexuagoa da, haren predikatuan perpaus erlatibo bat txertatua baitago, egitura arruntean (20a) edo apositiboan (20b):

- (20) a. Hona etorri naizen lehen aldia da - hau
 → «Ni hona etortzea gertatu den lehen aldia da - hau»
 b. Hau - da lehen aldia hona etorri naizena
 → «Hau - da lehen aldia ni hona etortzea gertatu dena»

Maiztasunari dagokionez ez dago zalantzarik, noski: perpaus osagarria duen egitura da nagusi literatur tradizioan, gorago esan dugun bezala, erlatiboarena behin edo beste baizik ageri ez delarik. Ohikoagoak dira, bada, tradizioan *Lehen aldia da hona etorri naizela* bezalakoak, *Lehen aldia da hau hona etorri naizena* edo are [?]*Lehen aldia da hona etorri naizena* bezalakoak baino.⁵

* * *

⁵ Perpaus mota biak aski hurbilekoak gertatzen direnez azaleko itxuran eta esanahia ere berdintsua duenez, ez da harriztekoa hiztunek inoiz edo behin nahastea bata bestearekin. *Corpus*-ean, egia esan, bi kasu

2. *Zerbait handi(rik) gertatu da*

2.1. *EGLU-I*-ek honako azalpen hau ematen du ondoko lerroetan aztergai izango dugun egituraren gainean:

«*Zerbait* eta *norbait*, izenordain izanik ere izenondo baten laguntzan ager daitezke eta horrelakoetan Izen Sintagma mugatzaile eta guzti erabili ohi dugu. Alegia:

- (a) Zerbait ona aurkitu du = Ona den zerbait aurkitu du
 - (b) Norbait jakintsua behar dugu = Jakintsua den norbait
- eta ez,
- (c) *Zerbait on aurkitu du
 - (d) *Norbait jakintsu behar dugu" (*EGLUI*, 91-92).

Horrelakoa da, bai —horretan zuzen dabil *EGLU*—, egungo euskaldun askoren jokabidea. Aski ohikoa da gaur egun *zerbait arraroa*, *zerbait berezia*, *zerbait bizia*, *zerbait ederra*, *zerbait freskoa*, *zerbait handia*, *zerbait ona* eta horrelakoak entzutea. Ikus, esate baterako, nola itzuli berri duen kazetari batek gaztelaniazko «preparan algo gordo» esaldia: *zerbait handia prestatzen ari dira*. Bestela ikusten zuen kontua, ordea, K. Mitxelena zenak. Hona zer idatzi zuen, ohikoa zuen zorrotzasunez, idazle batek jaulkiriko «eguneroko hizkuntza zerbait bizia da» esaldiaren iruzkina eginaz:

Eguneroko hizkuntza zerbait bizia da, alde batetik, eta euskal gramatika, bestetik, mutur joka ari dira elkarrekin (MEIG VIII, 1, 30).

Eta bestela erakusten du, halaber, literatur tradizioaren lekukotasun argiak. *EGLU*-ren beraren adibidera etorriz, *zerbait ona* ez dugu behin ere aurkitu *corpus*-ean; *zerbait on*, berriz, 13 aldiz,⁶ *zerbait onik* 14 aldiz eta beste aldi bana *zerbait onen* eta *zerbait onez* mugagabeak.

Hizkuntzan gertaturiko aldaketa egon daiteke, beharbada, jokabide berriaren oinarrian, ezaguna baita mugatzailearen erabilera zabaltzeko eta ugaltzeko joera izan duela euskarak. Ez da baztertzekoa, halaz guztiz, hor ere egitura biren arteko «lehia» izatea tartean. Edozein modutan, *corpus*-aren lekukotasuna aztertzen eta egitura azalpenetan abiatu aurretik, *zerbait zenbatzailearen* erabilera desberdinak aurkeztuko ditugu, labur zurrean bada ere, egituren arteko aldeak ikusten lagungarri izango dugulakoan.⁷

2.2. *Zerbait* hitza zenbatzaile zehaztugabeen sailean sartzen dute gramatikariek. Zenbatzaile, ordea, modu desberdinetan izan daiteke:

besterik ez dut aurkitu. Bat Iraizozena, zeinek *-eLA* osagarria darabilen gorago aipatu dugun Ebanjelioko testuaren itzulpenean, egiturak erlatiboa eskatzen duelarik, *hau* erakuslea baita perpausaren subjektua: Irugarren aldia zan au, Jesus illen artetik piztu ondoren bere ikasleai agertzen zitzauela (Iraizoz, P., *Yesukristoren bizia*, 537). Chourio, alderantziz, erlatiboa darabil behin osagarria erabili behar dela dirudien perpaus batean: ... ezta lehen aldia horla zure kontra mintzatu direna (Chourio, M. de., *Imitacionea*, 333).

⁶ Esaldi hau anbiguo da, *on* hitza izen nahiz adjektibo izan baitaiteke; beraz, *zerbait ondasun* nahiz *on(a) den zerbait* adieraz dezake.

⁷ *Zerbait* esango dugu beti, dituen aldaerak gorabehera: *zerbeit* ekialdekoa, *zertxobait* diminutiboa, etab.

- A. *Izenordain* gisa joka dezake, izen sintagmaren ardatz.
 B. *Izenaren lagun* edo modifikatzaile ere izan daiteke.
 C. Eta aditz, adjektibo nahiz adizlagunen *graduatzaille* ere izan daiteke.

A. Hasteko, bada, *izenordain* gisa duen oinarritzko zeregina aipatuko dugu.

A.1. *Zerbait* bera soilik erabiltzen da maiz, izen sintagma osoa eratuz. Mugagabeen dago beti horrelakoetan: [_{IS} *zerbait*]Ø.⁸ Hain oinarritzko eta maiztasun handiko erabilerak izanik ez dugu zer ibili testuetan barrena adibide bila. Hona geuk asmatutako batzuk, kasu desberdinetan eta posposizio atzizkiekin:

- (21) a. *Zerbait* erosi nahi nuke.
 b. *Zerbaitek* kalte egin dit.
 c. *Zerbaiti* jo diot.
 d. *Zerbaiten* beharra dute horiek, hobeto bizitzeko.
 e. *Zerbaitean* huts egin dut.

A.2. Ondoan adjektiboa duela ere erabil daiteke. Oinarritzko erabileraren garapena baizik ez da hau, non *zerbait* zenbatzaileak, hau da, izen sintagmaren ardatzak, ondoan adjektiboa hartzen duen, ordezkatzeko dituen izenek hartu ohi duten moduan: [_{IS} *zerbait* (_{Adj} *handi*)]Ø.⁹ Hauxe da, hain zuzen ere, lan honetan aztergai izango dugun egitura eta, hortaz, ondoko lerroetan astiroago ikusiko dugunez, bizpahiru adibide besterik ez dugu hemen emango (letra etzanak gureak dira):

- (22) a. pobre izaiteak ere baitu *zerbait onik* (Arradoy, *San Frantses Jatsukoa*, 172).
 b. (...) *zerbait misterios eta trankil* susmatzen zan alde hartako aizean (Oskillaso, *Kurloiak*, 75).
 c. Oroitzapen horiek ez zituzkeren haatik horrenbeste irakurle liluratu, egileagan beragan *zerbait maitagarri* idoro ez balute (Mitxelena, K., *Mitxelenaren Idazlan Hautatuak*, 273).

B. Horrelako zenbatasuna onartzen duten izenen *lagun* edo *modifikatzaile* ere izan daiteke *zerbait* zenbatzaile zehaztugabea. Hau mugagabeaenez, bestalde, sintagma bera ere mugagabea da beti: [_{IS} (_{Zenb} *zerbait*) *atsegin*]Ø. Erabilerak honetako lekukotasun handia du literatur tradizioan —Iparraldekoan, batez ere—, eta horrela modifikatutako ageri daitezkeen izenen zerrenda, berriz, aski zabala da. Hona testuetan ikusi ditugun batzuk: *amorio, arrangura, atsegin, atsekabe, autonomia, bide, bidegabe, debozio, denbora, diferentzia, diru, doktrina, emaitza, enganio, erremedio, eskola, fruitu, gaitz, gaixakeria, gogo, hoztasun, ideia, ikuskizun, irudipen, itxura, jantzi, jende, jukutria,*

⁸ Berez mugagabea den arren, aurretik aipaturiko *zerbait* bati erreferentzia egiten zaionean ondotik erakuslea erants dakioko —ez, ordea, -a mugatzailea—: *Zerbait badu gure lagunak eta susmoa dut zerbait hori ez dela gauza ona.*

⁹ Nolabait samarreko doktrina emateaz aparte, egitura bera ere oker azaltzen du *EGLU I*-ek gorago aipatu pasarteetan, ez baitirudi horko adibideetan *zerbait* zenbatzaile adjektiboaren laguntzan doanik, adjektiboa bera *zerbait*-enean baizik, hau baita sintagmaren ardatza. Beherago ikusiko dugun *C* erabileran doa *zerbait* hitza adjektiboaren laguntzan, haren mailakatzaille baita, baina ez hemen.

kalte, kontsolamendu, lan, limosna, lotsa, manera, meritu, min, nahigabe, neke, otoitz, probetxu... Horrelako izenen lagun edo modifikatzaile delarik, *zerbait* zenbatzailea «piska bat» edo «-en bat» zenbatzaileen errankide dela dirudi: «zerbait denbora» = «denbora pixka bat», «zerbait jantzi» = «jantziren bat».¹⁰

Horrelako adibideak autore zaharrenetatik hasita daude dokumentatuta:

- (23) a. (...) miraz nago iauna nola batere ezten asaiatu bere lengoaje propioaren faboretan heuskaraz *zerbait obra* egitera (Dechepare, B., *Linguae Vasconum Primitiae*, 5).
- b. (...) baskoek berzek bezala duten bere lengoajian skribuz *zerbait doktrina* (*Ibid.*, 7).
- c. Eta han *zerbait denbora* egin zutenean, igorri izan ziraden anaiez bakerekin Apostoluetarat (Leizarraga, J., *Testamentu berria*, 238).
- d. Eta baldin *zerbait bidegabe* egin badrauk, edo zor bahau, hura niri in-puta iezadak (*Ibid.*, 383).
- e. Guzikko maiteak, eztezazuela estranio eriden, labean bezala zarete-
nean zuen forogatzegatik, *zerbait gauza* uste gaberik ethorten bali-
tzeizue bezala (*Ibid.*, 413).
- f. (...) bat bederak *zerbait kontentamendu* duen amoreakgatik (Axular, P. *Guero*, 9)

Eta orainagokoetan ere ageri dira, noski:

- (24) a. Bertze dizupuluak askotan haren arartekotasunaz baliatzen ziren *zerbeit argitasun* nahi zutenean (Larreguy, B., *Testament çahar. berr. Historia*, 2, 93).
- b. Bizitzeko *zerbait laguntza eta ònthasun* dutenek (...) denbora gehiago eman dezakete Jainkozko gauzetan (Duhalde, M., *Meditacioneac*, 71).
- c. Noizetik noizera, *diru zerbeit* igortzen ere nion (Barbier, J., *Supazter chokoan*, 908).
- d. Begira badu *eite zerbait* Itxasun bide-bazterrean aurkitzen denarekin (Etxepare, J., *Beribilez*, 37).
- e. Heietarik batek *ixtorio zerbait* kondatzen zuken (Etxepare, J. B., *Mendekoste gereziak*, 103).
- f. Peri ontatik *zerbait probetxu* bear genuke atera (Basarri, *Kantari nator*, 61).
- g. Alduden, Urepelen, Kintoan, Esnausun, dakigu badugula *zerbait anaitasun* (Xalbador, *Ezin bertzean*, 50).

Adjektibo eta guzti osaturiko izen sintagma izan daiteke *zerbait*-ek laguntzen duena:

- (25) a. Horrek ba bide du *zerbait makhur handi*, hil aintzin zuzendu nahi lu-
kenik (Larzabal, P., *Senperen gertatua*, 122).

¹⁰ Gaztelaniaz «*alguien, algo, nada y nadie* (...) no pueden preceder a un N» (GDLE, 16.1.3).

- b. Konfrariak erran eraziren dü meza khantatü bat [...] *zerbait emaitze unest* egin lükian persona hilaren arimaren phausiagatik (Mercy, A., *Andere Dona Maria*, 34).
- c. *Zerbait obra on* egiten hasten garelarik (...) (*Luzaideko katexima*, 1833, 8).
- d. (...) sartzen dira bere etxetan, etxekoandieriak berantetsiak zaudelarik beren etxe aitzinean, *zerbait gertakari itxusi* igurikan eta herabean (Zubiri, E., *Nafarroako Euskal idazlariak*, 43).

Gehienetan *zerbait* zenbatzailea izenaren aitzinean badago ere (*zerbait laguntza*), haren eskuinean ere joan daiteke (*laguntza zerbait*). Bestalde, adibideetan ikusten den bezala, horrelako sintagmek maiztasunik handiena absolutiboan badute ere, beste zenbait kasutan ere erabil daitezke (*zerbait lani lotu*, *zerbait lanen egitea*...). Eta baita posposizioekin ere (*zerbait denboran*). Posposizioarekin eraturiko sintagmetatik sortu dira, hain zuzen ere, *zerbait moldez*, *zerbait gisaz* eta *zerbait maneraz* bezalako adberbio-esaldiak.¹¹

C. Aditzen eta adjektibo-adberbioen *mailakatzaille* edo *gradu emaile* gisa ere erabiltzen da *zerbait*, maila adierazten duten adizlagunen pare, Hegoaldeko tradizioan batez ere.

C.1. Zenbatasun edo gradazio mota hori onartzen duten aditzekin erabil daiteke *zerbait*. Honako hauekin, esate baterako: *alaitu*, *aldegín*, *aldendu*, *alderatu*, *altxatu*, *argitu*, *arindu*, *arnas hartu*, *ase*, *astindu*, *aurreratu*, *baretu*, *beregandu*, *bete*, *bigundu*, *bihurtu*, *bizkortu*, *epeldu*, *erraztu*, *gozatu*, *harritu*, *hazi*, *ibili*, *izutu*, *laburtu*, *lasaitu*, *lo egin*, *lotsatu*, *maite izan*, *osatu*, *zentzatu*, *zuzpertz...* Gutxitik askora doan eskala baten arabera gauzatzea onartzen dute aditz horiek eta *zerbait* zenbatzaileak, hain zuzen ere, gradazio «proporzional» bat ematen du aditzera, «pixka bat»-ek bezalatsu: «zerbait lasaitu» = «pixka bat lasaitu».¹² Hona adibide batzuk:

- (26) a. *Zerbait arritu zen* Furio hau aditze berean (Mendiburu, S., *Mendibururen idazlan argitaragabeak* I, 210).
- b. Beregana *zerbait biurtu zanean*, an zeudenak guziz admiratu ziran (Cardaberaz, A., *Egercicioak* 2, 204).
- c. (...) *zerbait laburtu ditut* luziak zirudijezen Irakaste, edo Doktrinak (Mogel, J. A., *Confesioa ona*, 904).
- d. *Zerbait ibilli ziranean*, Noemi'k esan zien etxera itzultzeko (Lardizabal, F. I., *Testamendu Zarr. Berr. Condaira*, 159).

¹¹ Egitura honetako sintagmak mugagabeak dira, esan bezala, izenari laguntzen dion zenbatzaileak hala eskatzen baitu. Salbuespenak benetan gutxi eta benetan salbuespen dira. Hona batzuk: «(...) antxen aritu gífian *zerbait edari freskoa* edaten» (Salaverria, S., *Neronek tirako nizkin*, 48). «(...) ta ekin beti, *zerbait gauza ona* egitiari» (Fray Bartolome, *Icasiquizunac* 2, 282). «Baina zeren gizonen plazerera, edo *zerbait konsiderazione arinagatik* eridenak baitirade (...)» (Leizarraga, J., *Othoizta*, 20). Azken honetako *arinagatik* ez da sergu mugatua dela, maiz hartu bide baitute idazleek *-agatik* forma osoa atzizki gisa.

¹² Hona zer dioen GDLE-k, gaztelaniazko klase honetako zenbatzaileei buruz: «Tanto *muy* como *demasiado* pueden ser considerados dentro de la subclase de los cuantificadores de grado «proporcionales» o «evaluadores», que completarían elementos como *algo*, *poco*, *un poco*, *bastante*, *lo bastante*, *mucho* (*muy*), *demasiado*. Todos ellos sitúan al elemento cuantificado en algún punto dentro de una escala —cualitativa o cuantitativa— (...)» (1091. or.).

- e. (...) bitartean Dabid'en sua *zerbait epeldu zan* (*Ibid.*, 195).
- f. Beti nik damari loriak ugari! batez ere *zerbait maite naubenari* (Bilintx, *Bertso ta lan guztiak*, 56).
- g. Arein barreak, arnas-estua *zerbait baretu ebenean* (Erkiaga, E., *Arranegi*, 56).

Esan bezala, Hegoaldeko idazleak dira egitura honetaz baliatzen direnak. Batzuk —Lardizabal eta Arrue, esate baterako— oso oparoak dira horretan.¹³

C.2. Adjektibo-adizlagunen mailakatzaille edo gradu emaile ere izan daiteke, batez ere konparatiboena, *oso*, *erabat*, *biziki* eta horrelakoak bezala (*Gramatika laburra*, 138). Egitura honako hau da:

- [AdjS (_{Zenb} *zerbait*) *adjektiboa*]Ø / -a
- [AdBS (_{Zenb} *zerbait*) *adberbioa*]Ø.

Ikusten denez, sintagma osoa mugatua zein mugagabea izango da adjektiboaren kasuan, dagokionaren arabera, eta mugagabea beti adberbioarenean, *zerbait* gradu emai-leak horretan zereginik ez duelarik: «zerbait luzeago / luzeagoa(k) izan», «zerbait luzeago aritu». Esanahia, berriz, «apur bat», «doi bat» eta «pixka bat»-en parekoa da: «zerbait handiago» = «pixka bat handiago».

Sail honetan sar daitezke, hasteko, aditz-adjektibo diren partizipioak:

- (27) a. Pako, lendik *zerbait ibillia* zala barretan eta beraren gain jarri nai zuten edaritegia (Etxaniz, N., *Lur berri bila*, 62).
- b. Pedro Anton ta Joanes, urtez bete beteak, *zerbait erori ta ajeatuak* zeuden, morroia nagusia baño indarge ta mekoago (Aguirre, D., *Garoa*, 133).
- c. Garizumako lenengo egunian agertu b[ia]r eben elexa ataijan soñoko pobre, ta *zerbait etenakaz*, onelanguak zirian orduko lutu-janzizjak (Moguel, J. A., *Confesño ona*, 228).

Eta berdin *-ta* atzizkiaren bitartez eginiko forma adberbialak:

- d. Josetxo gizajoa *zerbait lotsatuta* egoan (Echeita, J. M., *Josecho*, 314).

Adjektibo edo adberbio arruntekin ere ageri da, maizegi ez bada ere:

- (28) a. Badira kristau ez gutxi [...] *zerbait epelak ta nagiak* Jangoikoaren serbizioan (Moguel, J. A., *Eracasteac*, 161).
- b. Jenioz *zerbait arrua*, Guziz beltza du larrua (Urruzuno, P. M., *Ur-zale baten ipuiak*, 27).
- c. Josepa txiki ta loditxoagoa zan, baltzerana, pitin bat bizitxoa, *zerbait berekorra* (Aguirre, D., *Kresala*, 53).

¹³ Gauzak ondo ulertuko badira, kontuan izan behar da, noski, *zerbait* ez dela, halakoetan, aditzaren objektu zuzena —«zerbait esan du» perpausean bezala, esate baterako (ik. A)—, aditza modifikatzen duen zenbatzailea baizik. Perpaus hauetan edo aditzak ez du objekturik —«zerbait alaitu da»— edo objektuaren gunea beterik da —«laguna zerbait alaitu genuen»—.

- d. Josetxok ezagutu eban Eladi *zerbait lotsor* egoana (Echeita, J. M., *Josecho*, 250).
- e. Duda gabe, *zerbait illuntxo* bada ere, Jaungoikoak azaldu zion etorkizunian gauza aundiren bat egiteko deitua zala (Beovide, C., *Asis-co loria*, 28).

Baina, esan bezala, batez ere konparatiboekin erabiltzen da aski usu, desberdintasuneko konparatiboekin, hain zuzen ere, desberdintasunaren maila modu zehaztugabeen adieraziz:

- (29) a. Aik *zerbait obiak* ziran (Anduaga, G., *Aitonaren uzta*, 97).
- b. *Zerbait apaiñagoa* zan (Erkiaga, E., *Batetik bestera*, 43).
- c. Jesu-Kristo gure Jauna zerura igo zan arterañoako berriak *zerbait zearogo eta zabalkiago* ematen dituen (Lardizabal, F. I., *Testamentu Zarr. Berr. Condaira*, 903).
- d. Alboratxoago, iru gizon egozan, leortarrak eurak, besteak baiño *zerbait apaiñago* jantzita egotea, alde orixe bakarrik, azaletik behintzat (Erkiaga, *Arranegi*, 16).
- e. Atzo, *zerbait obeto* zegoela entzun det (Etxaniz, N., *Lur berri bila*, 88).
- f. Beste aldean, *zerbait atzeratxoago*, mai txiki bat (Etxaniz, N., *Lur berri bila*, 193).

Eta posposizio atzizkia duela:

- g. Atekara eldu ziran ordu bi ta erdi baiño *zerbait geitsuaguan* (Kirikiño, *Abarrak 2*, 177).
- h. Zortzi egun daruazanian gazituten, garbituko da eskubagaz *ur zerbait beruagaz* (Uriarte, J. A., *Diálogos vascos*, 89).

Komeni da ondo bereiztea egitura hau eta goiko A.2 sailean aipatu duguna. Biek dute azalean *zerbait* + *adjektibo* itxura, baina egitura desberdinekoak dira, hala ere. Hartan izen sintagma dugu, *zerbait* «izenordaina» ardatz duena. «Zerbait handiago kontatzea nahi al duzu?» perpausean, esate baterako, *zerbait handiago* izen sintagma da eta *zerbait* da ardatza: [_{IS} *zerbait* (_{Adj} *handiago*)]; beraz, «zerbait... kontatzea» da hor esaten dena, hots «handiago den zerbait kontatzea». Honetan, berriz, adjektibo sintagma dugu eta, hortaz, adjektiboa da sintagmaren ardatz. «Zure etxea nirea baino zerbait handiagoa da» perpausean, esate baterako, *zerbait handiagoa* adjektibo-sintagma da, *handiagooa* ardatz duena: [_{AdjS} (_{zenb} *zerbait*) *handiagooa*]-a; beraz, «etxea... handiagooa da» da hor esaten dena.¹⁴

2.3. Kontu asko leudeke, segur, aipatu ditugun erabilera horietaz guztiez esateko. Hemen, hala ere, esan bezala, A.2 sailean aipatu egitura azterkatzera mugatuko gara,

¹⁴ Ohar hau bera egin daiteke gaztelaniari dagokionez: «(...) sintagmas como el citado *algo raro* son ambiguos porque pueden tener como núcleo el sustantivo (como en *Aquí hay algo raro*) o bien el adjetivo (como en *un libro algo raro*)» (GDLE: 226).

horixe baita lan honen mintzagaia. Hau da, esan bezala, egitura: [_{IS} *zerbait* (_{Adj} *handi*)]. Ikuspegi teoriko batetik begiratuta pentsa dezake norbaitek, beharbada, izenordain izanik nekez eraman dezakeela *zerbait*-ek ondoan adjektiborik. Kontua da, ordea, teoriarik teoria, zenbaitetan izen gisa jokatu eta adjektiboaren laguntza onartzen duela.¹⁵ Ez dirudi, hala ere, guztiz emankorra eta inguru guztietara berdin irekia denik egitura hau.

Absolutiboan ageri da maizenik, aditz iragangaitzen subjektu (30) edo, are maizago, iragankorren objektu (31):

- (30) a. (...) noizbait bada noizbait, *zerbait xoragarri* behingotz agerturen zai-zulako esperantzak (Etchepare, J., *Beribilez*, 10).
 b. han, urrun, *zerbait xuri* agertu da arbolen artean (Lafitte, P., *Murtuts eta bertze*, 76).
 c. an *zerbait bizi* bazen (Etxaide, Y., *Joanak-joan*, 260).
- (31) a. eta hitz beraren xaramela bakotxak *zerbait berezi* erran nahi! (Arradoy, *San Frantses Jatsukoa*, 218).
 b. *zerbait alegera eta plazergarri* baitu erraiteko (Pouvreau, S., *Philotea*, 364).
 c. Ikusten badabee eleisa santan *zerbait obetuago, osotuago, ta edertuago*, diadar egiten dabee (Fray Bartolome, *Icasiquizunac* 3, 307).
 d. gure gazte ook kux-mux ditugu irauliz *zerbait gogoko* (Orixe, *Euskaldunak*, 94).
 e. Nikanor'ek idiskoaren erremuskada, murrusa ta astinkadak baiño *beste zerbait erakargarriago* eukan aurrean, nunbait (Erkiaga, E., *Batetik bestera*, 51).
 f. Askotan, ardaur apurra nai pitxar bete sagardau eroan oi eban amak, gorputzari *zerbait piztugarri* emon nairik (Erkiaga, E., *Batetik bestera*, 59).
 g. Behar omen dautzuate *zerbait serio*s buruz buru erran (Larzabal, P., *Senperen gertatua*, 132).
 h. *Zerbait bero* hartuko duzia, urrundu aintzi? (Larzabal, P., *Iru ziren*, 94).
 i. *zerbait berezi* duten guziek izen berri bat biltzen dute (Etchepare, J. B., *Mendekoste gereziak*, 104).
 j. *zerbait berri* esan dezakedala iduri zaidan (Orixe, *Quito-n arrebarekin*, 120).
 k. nere oraingoak baiño *zerbait itzalago* ba'diozu, eztitzut erantzungo areago (Zaitegi, J., *Sopokel'en antzerkiak*, 21).
 l. katarroa, kostuma, edo *zerbait okerrago* arrapatzea gerta liteke (Villasante, L., *Kristau fedearen sustraiak*, 103).
 m. *Zerbait eder* bururatzen didate bere tellatuaren gorriak eta ormaren zuriak (Txillardeggi, *Leturia*, 23).

¹⁵ Honela dio gaztelaniari buruz E. Alarcosek *Real Academia Española*-ren gramatikari: «Puesto que [*algo y nada*] funcionan como sustantivos, admiten la presencia de un adyacente adjetivo [...] «siempre cuenta *algo divertido*» (143-144). Eta *GDLE*-k «*alguien, algo, nada y nadie* (...) admiten (...) los complementos propios de los nombres, como adjetivos, SSPP y oraciones de relativo restrictivas» (16.1.3).

- n. esaidazu *zerbait goxo* (Txillardegi, *Leturia*, 112).
- o. *Zerbait Absolutu* bear zuen nere biotzak (Txillardegi, *Leturia*, 117).
- p. Gira ere abiatũko *zerbait berri* ikhastera (Casenave, J. *Santa Grazi*, 20).
- q. *zerbait olatsuko* nere artean ibiliak nituen (Xalbador, *Ezin bertzean*, 60).
- r. *Zerbait gogortxo* esaten noa (Xalbador, *Ezin bertzean*, 77).
- s. *zerbait goxo* partekatzeke duenak bere maiteneri pentsatu ohi duen bezala (Xalbador, *Odolaren mintzoa*, 75).
- t. *Zerbait berri* badakarte zaharraren zaharrez usanduxea ageri den film-mota horretan (Mitxelena, K., *Euskal Idazlan Guztiak*, *Zineaz*, 190).¹⁶

Predikatu gisa, hala ere, oso gutxitan ageri da, eta ohargarria da hori, beherago ikusiko dugun bezala.

- (32) a. bidaltzen banaiz *zerbait handi* direnak gana (Pouvreau, S., *Philotea*, 216).
- b. Eztadukazula *nor zerbait handi* zarela (Pouvreau, S., *Iesusen Imitacionea*, 164).
- c. nahi du kanpora *zerbait handi* iduritu (Pouvreau, S., *Iesusen Imitacionea*, 223).
- d. Gaizto izatea *zerbait txalogarri* iruditu, antza, Petrari be (Bilbao, F., *Ipuin barreka*, 120).

Partitiboan ere erabiltzen dute inoiz autoreek egitura hau —Iparraldekoek, batez ere—, iragangaitzen subjektu (33) edo, maizenik hemen ere, iragankorren objektu (34):

- (33) a. Bena bada haren beithan *zerbait orano azkaragorik* Jesũsi eretxekitzen dian amorioa beno (Inchauspe, E., *Maria Birjinaren hilabetia*, 184).
- b. Bada haatik *zerbait berririk* pastoralara huntan (Casenave, J., *Santa Grazi*, 17).
- (34) a. Iainkoak *zerbait hoberik* guretako probediturik, gu gabe perfektionetara ethor ezlitezenzat (Leiçarraga, J., *Testamentu berria*, 398).
- b. Erradazu *zerbait berririk* (Voltaire, *L'interprect*, 204).
- c. Iesusen amudio nobleak ertxatzen gaitu *zerbait handirik* egitera (Pouvreau, S., *Iesusen Imitacionea*, 124).
- d. Alferrik bilha lezake bertzetan Jesusen baitan kausitzen duen baiño *zerbait hobeagorik* (Chourio, M. de, *Imitacionea*, 86).

¹⁶ Adjektibo desberdin asko ageri dira aurreko adibideetan. Horietako zenbaitekin bilaketa sakonagoa egin dugu eta mugagabea agertu da guztietan nagusi: *zerbait on* (Chourio, M. de; Añibarro, P. A.; Agirre Asteasukoa; Hiribarren, J. M.; Laphitz, F.; Beovide, C.; Lizardi; Orixe; Larzabal, P.; Xalbador, etab.), *zerbait handi* (Pouvreau, S.; Laphitz, F.; Orixe; Xalbador), *zerbait berri* (Etchepare, J.; Alzaga, T.; Orixe; Izeta, M.; Xalbador; Mitxelena, K.). Egitura honetan ohiko ordena *zerbait + adjektiboa* da. Ondoko testu honetan, hala ere, bestelakoa da ordena: «Orduan, iduri zitzautean garbiki, *xuri xuri zerbait*, ximixta bezala heldu zitzauteala gainera» (Barbier, J., *Légendes*, 138).

- e. Eztezazüla orano sinhesterik har, *zerbait handirik* badüzüla (Maister, M., *Jesu-Kristen imitacionia*, 215).
- f. Eztereiozia *zerbait berririk* soñekoetan ikhusten, zük eman eztereioziuna? (Eguiateguy, J., *Lehen liburria*, 200)
- g. hitzetan ta obretan *zerbait okherrik* zereikianian ezkapü (Eguiateguy, J., *Lehen liburria*, 261).
- h. Adiskidea, dakusagun orai *zerbait goragorik* (Arbelbide, J. P., *Igandea edo Jaunaren eguna*, 55).
- i. eta nahiz hartarik *zerbait onik* egin oraino (...) (Barbier, J., *Légendes*, 134).
- j. *zerbait sendorik* inoiz egin dutela diogunean, eztugu egirik esaten, arean (Zaitegi, J., *Platon*, 147).
- k. Yainkoak nai-izango al-du eltxoa baño *zerbait mamiagorik*, alako batean, eskuratzea (Lizardi, *Itz lauz*, 80).
- l. buru-belarri ibilli naiz *zerbait egokirik* esateko (Txillardegü, *Leturia*, 89).

Partitiboa ohikoa den inguruetan, berriz —baldintzan-eta—, kasu horretan ageri da egitura hau bestelako autoreetan ere, bistan dena:

- (35) a. *Zerbait gaixtorik* ikhusten badüzü (...) (Maister, M., *Jesu-Kristen imitacionia*, 81).
- b. Zorigaitz, [...] zu baino *zerbait hoberik* kausitu uste duen arima itsu, arima zoroari (Duhalde, M., *Meditacioneac*, 208).
- c. Len bezelaxe, kontu artu aurrari ta *zerbait berririk* balu, deitu bildurrik gabe (Etxaniz, N., *Euskal antzerkia*, 127).
- d. Ain zuzen ere, orren ederrak erakarri niñun; zu etxeratuta, *zerbait onik* ustiatu nezakelakoan, alegia (Zaitegi, J., *Sopokel'en antzerkiak*, 85).

Horiek dira maiztasunik handiena erakusten duten kasuak, besteetan urriagoa baita egitura honen presentzia. Guk ikusi testuetan, hain zuzen, ez dugu ergatiboko ez datiboko agerpenik aurkitu. Genitiboko batzuk bai:

- (36) a. Dohain emana *zerbait hoberen* eske dago (Oihenart, A., *Les Proverbes basques*, 11).
- b. *Zerbait aundiren* ametsak bein edo bein arrotu banindun, ametsondo astun arek bai ongi zapaldu ere! (Orixe, *Quito-n arrebarekin*, 64).
- c. Mailaz maila igotzean ohiturazko da *zerbait berriren* irteera eta azalerraztea (Mixelena, K., *Euskal Idazlan Guztiak, Hizkuntzalaritzaz* 1, 117).

Eta baita zenbait posposizio dutenak ere, mugagabeen beti:

- (37) a. beldurrez [...] *zerbait kaltegarritz* flaka eta eror dadin (Pouvreau, S., *Iesusen Imitacionea*, 124).
- b. Landarea sardetsu edo trakets badator, itai edo *beste zerbait zorrotzez* ondo-ondotik goruntz ebaki udaberri-ondoan (Munita, I., *Gure mendi ta oinaak*, 43).

- c. Jatordua elduko ez elduko begira egon barik, bitartean *zerbait gozagarri* barau arifia orniduta ipiñi (Erkiaga, E., *Batetik bestera*, 59).
- d. *Zerbait berrirekin* agertu zaigu Oskillaso (Mitxelena, K., *Euskal Idazlan Guztiak, Liburuez 2*, 92).

Zenbaitetan *zerbait* ardatzaren lagun emandako adjektiboa luzatu egiten da, edo juntaturaz edo *zerbait* konplexuago bilakatuz:

- (39) a. *zerbait misterios eta trankil* susmatzen zan alde hartako aizean (Oskillaso, *Kurloiak*, 75).
- b. beldurrez, solhasa segitzean, *zerbait behar ez den* itzuru dakizun (Harneder, J., *Gudu izpirituala*, 147).

Mugatzaileari dagokionez, ia erabatekoa da literatur tradizioaren lekukotasuna. Erabiltzen den inguruan erabiltzen dela, mugagabea da beti egitura hau.¹⁷ Eta agerikoa da, gainera, zergatik den mugagabe: *zerbait* ardatzak hala eskatzen duelako.

2.4. Goiko (39b) adibidea doi bat bitxi egiten zaigu, ez baita hori erlatiboaren ohiko itxura: «*behar ez den zerbait*» izango litzateke erlatibo arruntaren ohiko segida edo, ardatza kanpora atera eta egitura apositiboa eratuz, «*zerbait, behar ez dena*», hots, [_{IS} *zerbait*] [_{Er} *behar ez dena*]. Izan ere, horixe da *zerbait* zenbatzailearekin eratzen den beste egitura bat, aurrekoa ez bezalako: egitura apositiboa. Hona adibide bat:

- (39) Daramadan ildotik itzuri, *beste zerbait, inork eskatu ez didana*, ukituko dut bukatzeko (Mitxelena, K., *Euskal Idazlan Guztiak, Hizkuntzalarriz I*, 86).

Zerbait-sintagma absolutiboa bada, erlatibo aposatua absolutibo mugatuan (40) edo partitiboan (41) joan ohi da:

- (40) a. Egin leitekeen *zerbait, txarra ez dana*, ez egitea (Iturzaeta, A., *Azalduera laburra*, 190).
- b. aginduten debeenean edo galerazoten dabenean *zerbait, Jaungoikoaren borondatearen kontrakoa dana* (...) (Iturzaeta, A., *Azalduera laburra*, 96).
- c. karririk badu *zerbait, gogoeta gauzkazkena* (Etxepare, J., *Beribitez*, 78).
- (41) a. Horrek ba bide du *zerbait makhur handi, hil aintzin zuzendu nahi lukenik* (Larzábal, P., *Senperen gertatua*, 122).
- b. nunbait hemen izan behar dela *zerbait, bertzetan ez denik* (Etxepare, J., *Beribitez*, 39).
- c. ta gerthatzen bazaje *zerbait, hekien hantustea zapha dezakenik* (Duhalde, M., *Meditacioneac*, 66).

Erlatiboaz mintzatu gara orain artean, baina bistan da adjektiboarekin ere egin daitezkeela horrelako egitura apositiboak:

¹⁷ Salbuespenak gutxi dira (ik., § 2.5).

- (42) a. *zerbait, zoragarria*, darabilte, argi, prailleak (Gandiaga, B., *Elorri*, 80).
 b. Bada, ordea, Barojazaleek maite duten zerbait, gogoetak, hitzak eta esaerak baino barrenago datzan *zerbait, lurrin arina bezain iheskorra*, egia, eta zerbait hori, dena den, ez da beti ageri itzulpenean (Mitxelena, K., *Euskal Idazlan Guztiak, Liburuez 2*, 128).
 c. komeni litzaiguke *horrelako zerbait, ahalik osoena*, esku artean izatea (Mitxelena, K., *Euskal Idazlan Guztiak, Hizkuntzalaritzaz 1*, 126).

Ikus ondoko adibidea, non aposizioan adjektiboa eta erlatiboa, biak, dauden:

- (43) Bada ordea *beste zerbait horiek baino indartsuagoa*, nahiz *baliotsuagoa* ez izan, *inongo herrik ukatuko ez arbuatuko ez duena* (Mitxelena, K., *Idazlan hautatuak*, 88).

Horrelako egituretan sintagma bi direnez, aposatuak, etentxo bat egiten da bien artean, inoiz idatzian koma baten bidez islatzen dena (goiko adibideek erakusten duten moduan), nahiz ez beti. Eta etentxoa egiteaz beste, elkarrengandik urrundu ere egin daitezke aposizioko sintagma biak, tartean beste elementuren bat sartuz:

- (44) a. *Zerbait* zeukan gela eder hark, *itsasoko olatuak, ekhartzak, kresala, eta urruneko herriak gomutarazten zuana* (Oskillaso, *Kurloiak*, 126).
 b. Izan bere, hamasei urte aspaldi egindako mutillak, *zerbait* bear leuke *pozgarria* esku artean (Erkiaga, E., *Batetik bestera*, 131).

Kontua da, beraz, hitz batean esateko, aurreko ataleko egituren sintagma bakarra genuen bitartean —adjektiboa *zerbait*-en atributu zelarik—, honetan sintagma bi ditugula, aposatuak, adjektiboa izen sintagmatik «bereiz» ematen delarik. *Gizon aberats bat* eta *Gizon bat, aberatsa* esaldien artean dagoen alde bertsua dago hor. Ikusten den bezala, bestalde, lehen egitura izen sintagma mugagabea den bitartean, egitura apositi-boan sintagma aposatua mugatua izan daiteke, absolutiboan joanez gero:

- (45) a. Sintagma bakarra: $[_{IS} \text{Zerbait} (_{Adj} \text{handi})] / [_{IS} \text{Zerbait} (_{Adj} \text{handi})\text{-rik}]$
 b. Sintagma aposatuak: $[_{IS} \text{Zerbait}] \# [_{Adj} \text{handi}\text{-a}] / [_{IS} \text{Zerbait}] \# [_{Adj} \text{handi}\text{-rik}]^{18}$

2.5. Hain hurbileko egiturak izanik, ordea, eta esanahi berekoak gainera, ez da harritzekoa hiztunek inoiz bata bestearen lekuan erabiltzea; sintagma bakarreko egituraren lekuan apositi-bo erabiltzea, alegia, behar lukeen etentxoa ahaztuta. Hau da, bestela esanda, itxuraz sintagma bakarra dena ere mugatzailer eta guzti egitea: [*zerbait handia*]. Literatur tradizioan, egia esan, ez da horrelako askorik ageri, baina aurki daitezke kasu bat edo beste, azken garaitsukoak denak:

- (46) a. Alaz guztiz, guretzat *zerbait ikusgarria* ba du: (...) (Irazusta, J. A., *Bizia garratza da*, 13).

¹⁸ # ikurrak etena adierazten du.

- b. *zerbait xamurra* ozta lioken kili arin aura (Gandiaga, B., *Elorri*, 24)
 c. Elorri-arantzartean, noizbait jaio oi diran, lore zuri ta txikiak legez, geure izate tristea gogoan artu gabe edo, une batez, miñakin aaztuta, itxaroz ikusten dogun *zerbait ederraren* ondoren, garbitasun-gurari zuri ta labur batez, aidera, noizbait (Gandiaga, B., *Elorri*, 148).

Zenbaitetan, halaz guztiz, koma ageri ez bada ere, pentsa daiteke, beharbada, eten bat badela sintagma mugagabearen eta mugatuaren artean:

- (47) a. Ba-da ziñez emen *zerbait bitxi eta arritzekoa* (Villasante, L., *Kristau fedearen sustraiak*, 120).

Hau da, [*zerbait*] bada hemen [*bitxi eta harritzekoa*], non *bada* aditza ez den kopulativo hutsa, aditz existentziala baizik. Ikus, ordea:

- b. Ba-da emen *zerbait arrigarri eta bitxirik* (Villasante, L., *Kristau fedearen sustraiak*, 123).

Ikus, halaber, beste testu hau:

- (48) *Zerbait* bear dot, *ikusten ez dan zerbait eder ta jaso* (Gandiaga, B., *Elorri*, 180).

Honela irakur daiteke: [*zerbait*] behar dut [*ikusten ez den zerbait*], [*eder ta jaso*]. Dena dela, testu horiek modu batera edo bestera irakurri, salbuespen izan edo ez, ondorio gisa esan daitekeena da *zerbait* zenbatzaileak eta *adjektiboak* sintagma bakarra osatzen duenean, honi berez mugagabea izatea dagokiola.

2.6. Egitura bi hauen arteko hurbiltasuna ez ezik beste arrazoi sakonago bat ere izan daiteke *zerbait handia* bezalako egiturei bidea eman diena: mugatzailearen erabileraren hedatzeko eta ugaltzeko joera, alegia.

Es un lugar común de la lingüística histórica vasca la afirmación de que el artículo determinado es entre nosotros de introducción relativamente reciente, como lo es en las lenguas románicas o germánicas (...). Lo que sí es un hecho plenamente histórico es su proliferación: durante los últimos siglos ha ido y va ganando posiciones en las cuales su empleo tiende a hacerse obligatorio (Michelena, L., *Palabras y textos*, 366).

Mugatzaileak «irabazi» dituen guneen artean aditz kopulativoarekin joan ohi den predikatuarena dago. Axularrek, Mitxelena-ren azterketak agerian utzi zuenez, gune horretako adjektibo mugagabearen ematen zuen: *on da, gaixto da...* Baina predikatua *izena* + *adjektiboa* gisakoa denean mugatzailea eransten zuen: *gauza ona da, gauza galdua da...*

Ya a primera vista esta distribución sugiere que el adjetivo, como tal, queda indeterminado, mientras que la determinación es normal cuando el predicado nominal está formado por un sintagma sustantivo + adjetivo (...). Uno se aventuraría a adelantar, en todo caso, que la determinación es una exigencia más apremiante cuando se trata de sustantivo + adjetivo (Michelena, L., *Palabras y textos*, 371).

Gerora, berriz, adjektibo soilak ere bide bera hartu zuen. Etxeberri Sarakoak, esate baterako, *zuhurra da* eta horrelakoak erabiltzen ditu.

Predikatua mugatua emateko joera horrek argi dezake, beharbada, zergatik ageri diren hain gutxitan *zerbait handi* gisako sintagma mugagabeak predikatu funtzioan (ik. 32an aipaturiko adibide bakan eta bereziak). Predikatuak mugatua izan behar baldin badu, ez da harritzekoa funtzio horretan *zerbait*-sintagma mugagabea saihestea eta beste molde batzuk erabiltzea.

Beste zenbait funtziotan, *zerbait* «izena» agertzea beharrezkoa da, izenik gabe geratuko bailitzake bestela perpausa: *zerbait handi gertatu da* perpausari *zerbait* kenduz gero, «gertatu denaren» subjektua hankamotz genuke: **handi gertatu da* —izena falta da hor—. ¹⁹ Eta berdin objektu delarik ere; horrela, *zerbait handi egin dugu* perpausari *zerbait* kenduta, objektua maingu geratzen zaigu: **handi egin dugu* —izena falta da hor ere—. Predikatu posizioan delarik, berriz, *zerbait* ez da beharrezko, «izena» subjektuan emana baitago: *partida irabaztea zerbait handi da* perpausean «izena» *partida irabaztea da*; hari buruz predikatzen den *zerbait handi* sintagman ardatza formalki *zerbait* da, baina semantikoki *handi* da predikatuaren karga daramana: *partida irabaztea handi(a) da* ere esan daiteke. *Zerbait* «gehigarri» bat da, beharrezko ez dena.

Berdin gertatzen da, alderdi horretatik begiratuta, *on(a)* esan beharrean *gauza ona* esaten dugunean ere: *on(a) da lasai bizitzea / gauza ona da lasai bizitzea*; edo *berria* esan beharrean *kontu berria* esaten badugu: *informatikaz baliatzea berria da / informatikaz baliatzea kontu berria da...* Horko *gauza* eta *kontu* «gehigarriak» dira. Horiek, ordea, sintagma mugatuan joan daitezkeenak dira —*gauza ona, kontu berria*—, eta, hortaz, eragozpenik gabe erabil daitezke predikatu funtzioan. *Zerbait*-ek, ordea, mugagabea baizik onartzen ez duenez —*zerbait on(*a)*—, ez da egokia gero eta estuago mugatzailea eskatzen duen lekuan erabiltzeko.

Horrexek berak argi dezake, bestalde, gaur egungo hiztunen jokabidea: trabak traba, egitura hori predikatu gisa erabiltzeko joera hartu dute —aurrekoek ez bezala— horretarako *zerbait*-en mugagabetasuna «hautsiz» eta gune horrek «eskatzeko» duen sintagma mugatua emanaz. Atal honen lehen lerroetan aipatu dugun «eguneroko hizkuntza *zerbait bizia* da» esaldia da «aldaketa» horren lekuko, non «*zerbait bizia*» sintagmak «*gauza bizia*» predikatuaren itxura bera hartzen duen. Eta behin egitura itxuraldatuta, urrats bat besterik ez da hura, gisa horretan emana, subjektu eta objektu guneetara ere igarotzea: *Zerbait handia gertatu da* eta *Zerbait handia egin dute*.

Tradizioak erakusten duena, ordea, besterik da, esan bezala: [*zerbait handia*] gisa-koek ez dute hartan lekurik; [*zerbait handi*] gisakoak ere guztiz bakan erabiltzen dira predikatu funtzioan —*hori zerbait handi da* (?)—, baina aditz irangaitzen subjektu eta iragankorren objektu gisa agertzea aski ohikoa da —*zerbait handi gertatu da; zerbait handi egingo dugu*—. Azken funtzio hauetan, gainera, posible da beti [*zerbait*] # [*handia*] gisako egitura apositiboa erabiltzea: *zerbait, handia, egin dugu* edo *zerbait egin dugu, handia*.²⁰

¹⁹ Perpausa ezgramatikala da *handi* subjektu denean. Besterik litzateke *handi* hori predikatua balitz —*lan hori handi gertatu zaizu* perpausean, esate baterako—. Eta *handia gertatu da* perpausean, berriz, *handia* subjektua izan liteke, bai, baina orduan adjektiboa substantibatua dago, eta, beraz, «izena» ez da eskas.

²⁰ *Zerbait*-en kide den *zer* edo *zer* zenbatzaileak —*zer-edo-zer, zer edo zer, zeredozer* edo *zeozer* idazkeretan— *corpus*-ean dituen agerpenak aztertu ditut, axal samarretik bada ere, eta espero zitekeena izan da

Bibliografia

1. Aipatutako gramatika lanak

- Alarcos Llorach, E., 1999, *Gramática de la Lengua Española*, Real Academia Española, "Colección Nebrija y Bello", Madrid.
- Euskaltzaindia, 1993, *Euskal Gramatika Laburra: Perpaus Bakuna*, Bilbo.
- , 1999, *Euskal Gramatika. Lehen Urratsak I eta V*, Iruñea, 1984 eta Bilbo, (*EGLU-I* eta *EGLU-V*).
- GDLE*: ikus Real Academia Española.
- MEIG*: ikus Mitxelena, K., literatura lanen atalean.
- Michelena, L., *Diccionario General Vasco. Orotariko Euskal Hiztegia*, Bilbao, 1987tik aurrera (*OEH*).
- , 1987, *Palabras y Textos*, Gasteiz / Vitoria.
- Real Academia Española, 1999, *Gramática Descriptiva de la Lengua Española*; "Colección Nebrija y Bello", Madrid, (*GDLE*).

2. Adibideetan aipatutako literatura lanak

- Oharra: Adibideetako testuak *Orotariko Euskal Hiztegia*-rako bildutako *corpus*-etik hartuak dira (*OEH*); ikus Michelena, L.
- Agirre, J. M., «Lizardi», 1934, *Itz lauz*, Donostia.
- Aguirre, D., 1906, *Kresala*, Durango.
- , 1912, *Garoa*, Durango.
- Aire, F., «Xalbador», 1969, *Ezin bertzean*, Tolosa.
- , 1976, *Odolaren mintzoa*, Zarautz.
- Alvarez Enparantza, J. L., «Txillardegia», 1957, *Leturiaren egunkari ezkutua*, Bilbo.
- Anduaga, G., 1961, *Aitonaren uzta. Gesaltzako aitonaren kontakizun eta bertsoekin Aita Luis Villasantek osaturiko bilduma*, Zarautz.
- Arbelbide, J. P., 1895, *Igandea edo Jaunaren eguna*, Lille.
- Arradoy – ikus Narbaitz, P.
- Arrue, G., 1888, *Mayetceco ill, edo Birgina chit santari consagratutaco Mayetceco illa*, Tolosa.
- , 1968, *Santa Genovevaren vicitza antziñaco denboretaco condairen ederrenetaco bat*, Tolosa.
- Axular, P., 1643, *Guero*, Bordele.
- Barbier, J., 1924, *Supazter chokoan*, Baiona.
- , 1931, *Légendes du Pays Basque*, Paris (faksimila: Donostia, 1983).
- Basarri – ikus Eizmendi, I.

emaitza: *zerbait*-en jokabide bertsua du zenbatzaile honek ere. Gehienetan «izen» gisa agertzen da, izen sintagmaren ardatz: «*zer edo zer*» egin, *esan, pentsatu, eskatu, jan, galdu*... Behin agertzen da izenaren lagun gisa (a) —sintagma mugagabea dela, ohi denez—, beste behin adjektiboaren gradu emaille gisa (b), eta lau aldiz artikulua honetan berriaz aztertu dugun *izena + adjektiboa* egituran —absolutibo mugagabea bat (c) eta partitiboan beste hirurak (d-f):

- Biotan aurkitu bait-diegu *zer-edo-zer gotiko usai* (Lekuona, M., *Santa Clara*, 114).
- Alkatiak au entzun ebanian, *zer-edo-zer berotxua* zan bera, *esan* eutson (Kirikiño, *Abarrak*, 39).
- Ez da gauza handirik izango. Bañan bai *zer-edo-zer jakingarri* (Lekuona, M., *Santa Clara*, 122).
- (...) ia gero emoten deutzazuen *zeozer onik*, pernil zatitxo bat edo (Bilbao, F., *Ipuin barreka*, 71).
- zeozer onik* izan bear eban, antza (Bilbao, F., *Ipuin barreka*, 84).
- ezagun-ezagun yakon *zeozer txarrik* gertatu yakona (Bilbao, F., *Ipuin barreka*, 242).

- Basterrechea, J. de., 1962, «Oskillaso», *Kurloiak. Kaletarren haur-zaroa*, Zarautz.
- Beovide, C., 1966, *Asis-co Loria*, Tolosa, L. Villasanteren ed. (1. ed. Tolosa, 1885).
- Bilbao, F., 1959, *Ipuin barreka*, Bilbo.
- Bilintx – ikus Bizcarrondo, I.
- Bizcarrondo, I., 1962, *Bertso ta lan guztiak*, Tolosa, A. Zavalaren ed.
- Bustintza, E., «Kirikiño», 1918, *Abarrak*, Abando.
- , 1930, *Bigarrengo Abarrak*, Amorebieta.
- Cardaberaz, A., 1760-61, *Aita S. Ignacio Loyolacoaren egercicioak*, Iruñea.
- Casenave-Hirigile, J., 1976, *Santa Grazi*, Donostia.
- Chourio, M. de, 1720, *Jesu-Christoren Imitacionea*, Bordele.
- Dechepare, B., 1980, *Linguae Vasconum Primitiae*, Bilbo. P. Altunaren ed. (1. arg. Bordele, 1545).
- Duhalde, M., 1809, *Meditacioneac gei premietsuenen gainean*, Baiona (faksimila: Donostia, 1978).
- Echeita, J. M., 1909, *Josecho*, Durango.
- Eguiateguy, J., 1983, *Lehen liburria edo Filosofo Huscaldunaren Ekheia*, Bilbo, Tx. Peillenen ed. (1785).
- Eizmendi, I., «Basarri», 1960, *Kantari nator*, Zarautz.
- Erkiaga, E., 1958, *Arranegi*, Zarautz.
- , 1962, *Batetik bestera*, Zarautz.
- Etchepare, J., 1931, *Beribilez*, Baiona.
- Etchepare, J. B., 1963, *Mendekoste gereziak eta beste*, Baiona.
- Etxaide, Y., 1955, *Joanak-joan. Piarres Topet Etxahun Barkoxtar kobleriari buruz egin eleberria*, Zarautz.
- Etxaniz, N., 1958, *Euskal antzerkiak. Kontu kontari*, Zarautz.
- , 1967, *Lur berri bila*, Donostia.
- Fray Bartolome de Santa Teresa, 1819, *Icasiquizunac*, Iruñea.
- Gandiaga, B., 1962, *Elorri*, Oñati.
- Haraneder, J., 1750, *Gudu izpirituala*, Toulouse.
- Hiriart-Urruty, J., 1972, *Zezenak Errepublikan*, Donostia.
- Inchauspe, E., 1894, *Maria Birjinaren bilabetia*, Pau.
- Iraizoz, P., 1934, *Yesukristo gure Yaunaren bizia lau Ebangelioetatik itzez-itz atera ta*, Iruñea.
- Irazusta, J. A., 1950, *Bizia garratza da*, Buenos Aires.
- Iturzaeta, A., 1899, *Aita Gaspar Astete-ren icasbide cristinaucorraren azalduera laburrac*, Durango.
- Kirikiño – ikus Bustintza, E.
- Lafitte, P., 1945, *Murtuts eta bertze... Artho churitzetaco zombait ichtorio chabar*, Baiona.
- Laphitz, F., 1867, *Bi saindu hescualdunen bizia. San Inazio Loiolacoarena eta San Franzisco Zavierecoarena*, Baiona (faksimila: Donostia, 1987).
- Lardizabal, F. I., 1855, *Testamentu Zarreco eta Berrico condaira*, Tolosa.
- Larreguy, B., 1755-77, *Testament çabarreco eta berrico historia*, Baiona, 2 lib. (faksimila: Donostia, 1978).
- Larzabal, P., 1964, *Senperen gertatua*, Tolosa.
- , 1992, *Iru ziren*, in *Piarres Larzabalen idazlanak III*, Donostia-Baiona, P. Xarrittonen ed.
- Leizarraga, J., 1571, *Iesus Christ gure Iaunaren Testamentu Berria*, La Rochelle (faksimila: Donostia, 1979).
- Lekuona, M., 1963-65, «Santa Clara'ren kantu zahar bat», in *Bi antzerki ta itzaldi bat*, Zarautz.
- Lizardi – ikus Agirre, J. M.
- Luzaideko katexima: Guiristino-doctrina Aita Gaspar Astete jesuitac erderaz esribitua. Escuararat izzulia D. Francisco Echeverri Valcarlosco Bicarrioac* (1833), I. Seguirolaren ed., *ASJU* 1985 (132-176).

- Maister, M., 1757, *Jesu-Kristen imitacionia. Çuberouaco uscarala, herri beraurtaco apeç bateç [...] uçuñia*, Pau.
- Mendiburu, S., 1982, *Mendibururen idazlan argitaragabeak*, Bilbo, P. Altunaren ed.
- Mercy, A., 1780, *Andere Dona Maria, Scapulariocouaren confrariaco, bulla, decreta, statuac eta maniac edo chediac*, Pau.
- Mirande, J., 1970, *Haur besoetakoa. Ipuin berri bat*, Donostia, G. Arestiren ed.
- Mitxelena, K., *Mitxelenaren Idazlan Hautatuak*, Bilbo, 1972, P. Altunaren ed.
- , 1988, *Euskal Idazlan Guztiak I-IX*, Donostia.
- Moguel, J.A., 1803, *Confesiño ona*, Gasteiz.
- , 1800, *Confesio ta Comunioco sacramentuen gañean eracasteac*, Iruñea.
- Munita, I., 1952, *Gure mendi ta oianak. Zuaizti berriak antolaru, ta lengoak zaintzeko zuzenbide batzuek*, Tolosa.
- Narbaiz, P., «Arradoy», 1966, *San Frantses Jatsukoa*, Donostia.
- Oihenart, A., 1657, *Les Proverbes basques, recueillis par le S. D'Oihenart, plus les poésies basques du mesme auteur*, Paris.
- Orixe – ikus Ormaechea, N.
- Ormaechea N., 1950, *Euskaldunak*, Zarautz.
- , 1987, *Quito-n arrebarekin*, Donostia, EEE, I. Seguirolaren ed.
- Oskillaso – ikus Basterrechea, J. de.
- Pouvreau, S., 1979, *Iesusen Imitacionea*, Donostia.
- , 1664, *San Frances de Sales Genevaco ipizpicuaren Philotea*, Paris.
- Saint-Pierre, J., 1984, «Ikusiak», *Egan*, 19. or.
- Salaverria, S., 1964, *Neronek tirako nizkin*, Tolosa.
- Txillardegi – ikus Alvarez Enparantza, J. L.
- Uriarte, J. A., 1857, *Diálogos vascos (Versión vizcaína)*, Londres. Bonaparte Printzearen ed.
- Urruzuno, P. M., 1965, *Ur-zale baten ipuiak*, Tolosa, A. Zavalaren ed.
- Villasante, L., 1962, *Kristau fedearen sustraiak. I. Jainkoa*, Oñati.
- Voltaire, 1620, *L'interprèct ou traduction du François Espagnol & Basque de Voltaire*, Lyon.
- Xalbador – ikus Aire, F.
- Zaitegi, J., 1946, *Sopokel'en antzerkiak*, México.
- , 1961, *Platon'eneko atarian*, Donostia.
- Zubiri, E., 1958, *xx-garren mendeko Nafarroako Euskal Idazlariak. Selección de narraciones, crónicas y artículos de Enrique Zubiri*, Iruñea, A. Irigarayren ed.